

Sartre & les amours contingentes

– Några reflektioner kring en bok om Sartre och hans förhållande till kvinnor och kärlek

Elisabeth Tegelberg

Jean-Paul Sartre och Simone de Beauvoir upphör inte att fascinera fransmännen – och många läsare och forskare från andra länder – och böckerna om dem, deras verk och deras relationer till varandra och till samtidens ledande intellektuella anländer i en aldrig sinande ström. Sartres och Beauvoirs ”storhettstid” på den franska parnassen och i den franska politiska hetluften ligger snart femtio år tillbaka i tiden, men de har behållit sin ikonstatus genom åren och deras inflytande är påfallande stort även idag. Under senare tid har Sartres och Beauvoirs, tidigare inte sällan idealiserade, förhållande utsatts för kritisk granskning från olika håll, inte minst sedan hennes dagbok från kriget (*Journal de guerre*, 1990) och hennes brev till Sartre (*Lettres à Sartre*, 1986) publicerades postumt, texter som avslöjar mindre tilltalande drag hos dessa författare och deras ibland hänsynslösa sätt att utnyttja de unga kvinnor som de omgav sig med. Exempel på kritiska böcker om det berömda författarparet är Bianca Lamblins självbiografiska *Mémoires d'une jeune fille dérangée* (1991) och feministen Marie-Jo Bonnets *Simone de Beauvoir et les femmes* (2015).

I denna artikel kommer jag att göra några nedslag i en nyutkommen bok om Jean-Paul Sartre som sällar sig till de kritiska studierna, nämligen *Sartre & les amours contingentes* (2018; finns inte i svensk översättning). Boken är skriven

av Pierre de Bonneville, som har ägnat flera studier åt förhållandet mellan stora författare och kvinnor (t.ex. Louis-Ferdinand Céline och Michel Houellebecq). Han analyserar i sin bok Sartres relation till kvinnor, visar på dennes motsägelsefulla karaktär – både feminist och machoman, både öppen och manipulativ, både ärlig och oärlig – och blottlägger hans ”perversa” sidor och ”onormala” sexualitet. Uttrycket *les amours contingentes* i bokens titel betyder ”icke nödvändig, sekundär, kärlek” och syftar på den pakt som Sartre ingick med Beauvoir och som gick ut på att deras kärlek till varandra var nödvändig, oersättlig, och att de förband sig att vara uppriktiga mot varandra när det gällde deras (”sekundära”) kärleksförbindelser med andra.

Det var Sartre som skapade begreppet *amours contingentes*, säger de Bonneville, eftersom det gynnade hans intressen och tillät honom att fortsätta sitt fria liv.

Man kan konstatera att mycket av det som tas upp i de Bonneilles bok är känt sedan tidigare publikationer; så t.ex. återfinns i boken påfallande många citat från och referenser till Annie Cohen-Solals monumentala biografi *Jean-Paul Sartre* (1991), från Simone de Beauvoirs *La cérémonie des adieux* (1981) och från Bianca Lamblins ovan nämnda självbiografiska bok. Författaren illustrerar också sin text med hänvisningar till Sartres egna verk, framför allt till hans bok *Baudelaire* (1947), och de Bonneville framhåller de paralleller som finns mellan Sartre och Baudelaire på flera plan, bl.a. i deras förhållningssätt till kvinnor.

De Bonneilles strävan har varit att avmystifiera Sartre genom att ”kartlägga” och analysera hans sexualitet och sätt att leva ut den. Han driver tesen att Sartre hade ett tvetydigt förhållande till sexuella relationer: han både drogs till dem (oupphörligen på jakt efter nya ”kontingenta” erövringar) och kände avsmak inför de fysiska realiteterna knutna till den fullbordade sexualakten. Sartres symbiotiska förhållande till sin mor och hans komplex – och kompensationsbehov – för sin kortväxthet och ”fulhet” är ju mer eller mindre obligatoriska inslag i Sartre-litteraturen och diskuteras inte oväntat även i denna bok, utan att kanske tillföra så mycket nytt i sak. Också den ungdomskult som var utmärkande för både Beauvoir och Sartre, och som gjorde att de påfallande ofta omgav sig med yngre personer, inte minst yngre kvinnor, tas upp i boken och de Bonneville fastslår, vilket även andra har gjort, att denna böjelse fick dramatiska konsekvenser under Sartres sista levnadsår då han själv, den skicklige manipulatören, blev manipulerad av sin sista protégé Benny Lévy. Författaren har ett klart kritiskt förhållningssätt

till sitt studieobjekt, Sartre, och lyfter fram den oärlighet och den feghet denne i många sammanhang gjorde sig skyldig till och han anser att det i Sartres sexualitet fanns såväl perversa som sadistiska inslag (på det psykiska planet). Dessutom, hävdar de Bonneville, var Sartre i grunden varken intresserad av kvinnor, feminism eller sex, vad han i första hand sökte hos kvinnor var känslighet och känslomhet.

De Bonneville lägger stor vikt vid det faktum att Sartre var en renodlad intellektuell – ”une machine à penser et à réfléchir”, skriver han. Det var orden, idéerna och begreppen som var det helt centrala i hans liv (Sartres berömda självbiografi heter ju för övrigt *Les mots* (”Orden”), en bok som även den citeras med jämna mellanrum), liksom i hans och Beauvoirs gemenskap och ”nödvändiga” förhållande. Här kan nämnas att Beauvoir har skrivit om sitt täta förhållande till Sartre att det byggde på ständiga intellektuella diskussioner, på utbyte av ord och tankar, att hon betecknade det som ”cerebralt” (deras fysiska kärleksrelation varade endast ett tiotal år). Skrivandet var deras gemensamma ambition och projekt och de var båda helt inriktade på att bli erkända författare. De Bonneville

understryker att begreppet *amours contingentes* var en av Sartres intellektuella skapelser, liksom begreppet *existentialisme*, som man kan säga blev en intellektuell exportsuccé (trots att innehållet, enligt de Bonneville, är ganska vagt i konturerna). Både Sartre och Beauvoir var besatta av att skriva och att berätta allt som inträffade i deras liv, allt de upplevde, även det mest banala, och de ”skapade” händelser genom att skriva om dem.

Sartre var från sin barndom och uppväxt van vid att stå i centrum och vara föremål för stor och okritisk beundran. Han förblev uppmärksamhetstörstande i hela sitt liv, enligt författaren, och hade ett starkt behov av beundrande blickar, kamerornas blixtar, massornas bifall och att vara ett eftersökt intervjuobjekt. Och detta behov tog sig också uttryck i ett ständigt beroende av att göra nya amorösa erövringar, något som man kan konstatera i många av de texter där hans liv och gärning analyseras. Det var också Sartre som tog kommandot från början i förhållandet med Beauvoir, framhåller de Bonneville. Han var självsäker, dominant, briljant, spirituell och behärskade konsten att förföra med ord, både män och kvinnor, både unga och gamla. Några problem att attrahera kvinnor hade han aldrig och han har själv påpekat att hans brist på fysiska företräden aldrig låg honom i fatet när det gällde erotiska erövringar. Men hans ordkonst tjänade också till att locka med falska förespeglningar, att använda kärlekens språk i oärliga syften, och mer än en kvinna har uppenbarligen känt sig sviken och grundlurad av den karismatiska författaren och filosofen.

På det känslomässiga planet var Sartre omogen, infantil, skriver de Bonneville, där befann han sig på ett barns nivå. Författaren anser att Sartre, i likhet med ett barn, kunde konsten att manipulera: han manipulerade ord, begrepp och människor, inte sällan på ett okänsligt och brutalt sätt. Beauvoir var förvisso också en förfaren

och skicklig manipulatör, vilket bl.a. avslöjas i de postumt publicerade breven till Sartre, och hon drog sig varken för lögn eller illasinnade kommentarer när det gagnade hennes sak. Den ärlighetspakt Sartre och Beauvoir hade ingått hade sina svagheter och vid flera tillfällen såg sig Beauvoir hotad i de triangulära förhållandena med yngre kvinnor de skapade tillsammans. Beauvoir avgick oftast med segern när det gällde att utmanövrera de kvinnor som hade blivit allvarliga konkurrenter om Sartres gunst och hennes manipulationer bidrog till att Sartre i flera fall uppträdde feget och lögnaktigt mot sina partners i de ”kontingenta” kärleksförhållandena, t.ex. mot Dolorès Vanetti och Bianca Lamblin som både kände sig svikna av Sartre och djupt sårade av hans icke infriade löften. I Bianca Lamblins (född Bienenfeld) fall visade han sig också ha agerat cyniskt och okänsligt med tanke på hennes mycket utsatta position som judinna i Frankrike under andra världskriget. De Bonneville, som inte har några högre tankar om Sartres moral och ofta påtalar hans brist på ansvarstagande, understryker även hans opportunistiska då han efter kriget gärna ville framställa sig som en kämpande motståndsmän,

ett sakförhållande som inte var med sanningen överensstämmande. (De Bonneville skröder inte heller orden när det gäller Sartres politiska ställningstaganden i olika sammanhang och anser att han ständigt var fel ute politiskt.) Inte heller i sitt vardagsliv tog Sartre ansvar – det gjorde personer i hans omgivning för honom – och det var lätt för honom att proklamera sin livshållning, där friheten alltid var det centrala, då han valde att avstå från det ansvar som de flesta tvingas leva med i vardagen, t.ex. familj med de praktiska och ekonomiska åtaganden det innebär, påpekar de Bonneville.

Sartres och Beauvoirs förhållande var förvisso mycket speciellt, oavsett deras *amours contingentes* som för övrigt inte alltid var så betydelselösa. Dessa två berömdheter skulle inte ha blivit det de blev utan varandra, tillstår de Bonneville, och de hade ett starkt ömsesidigt inflytande på och beroende av varandra livet igenom. Att de berikade varandra intellektuellt står utom allt tvivel, men relationen var djupare än så. Beauvoir försöker i ett av sina brev (1948) till sin stora amerikanska kärlek, Nelson Algren (som hon slutligen offrade för att Sartre behövde henne), förklara varför hennes och Sartres relation är så speciell. Hon känner uppenbarligen en stor tacksamhetsskuld till Sartre och skriver bl.a. att han sedan tjugo år tillbaka har gjort allt för henne, hjälpt henne att leva, att finna sig själv och att han för hennes skull har offrat en mängd saker. Hon säger sig aldrig kunna överge honom (vilket hon heller aldrig gjorde), att han behöver henne, att hon är den enda som förstår honom och kan ge honom lugn och jämvikt i tillvaron. Deras sista år tillsammans präglades dock också av andra personers närvaro i Sartres liv (inte alltid uppskattat av Beauvoir), framför allt Arlette Elkaïm och Benny Lévy. Sartre hade adopterat Arlette, på samma sätt som Beauvoir hade adopterat Sylvie Le Bon, och det fanns ett och annat som skavde i Sartres och Beauvoirs samvaro de sista gemensamma åren.

Det blir Beauvoir som ”regisserar” den slutliga berättelsen om det legendariska paret genom sin bok *La cérémonie des adieux*, sitt ”testamente”, där hon bl.a. beskriver Sartres sista år, hans fysiska förfall, hans barnsliga lögnar och hans alkoholberoende. Denna bok är varken en hyllning till eller en uppgörelse med Sartre, den är återhållsam och saklig, och Beauvoir raserar på intet sätt den myt som de gemensamt hade byggt upp, framhåller de Bonneville. Sartre fäste vikt vid hur han skulle bli bedömd av om- och eftervärlden och han förordade därför att man skulle ”konstruera sin egen legend” och göra det med utgångspunkt från ”enkla” begrepp, som t.ex. frihet och ansvar. Legendan om filosofen-författaren Sartre upprätthölls, förstärktes och spreds av hans hängivna beundrare, *la famille sartrienne*, och, framhåller de Bonneville, i detta värv var de mycket framgångsrika. Men, avslutar han, Sartre har ändå genom sina lögnar, sina inkonsekvenser och sin opportunistiska naggat sin legend i kanten.

ELISABETH TEGELBERG
är redaktör för *Lingua*.

